

DEJINY

1/2016

ISSN 1337-0707

Dejiny 1/2016 – internetový časopis Inštitútu histórie FF PU v Prešove
<http://dejiny.unipo.sk/Blog Posts/dejiny-12016.html>

Dejiny 1/2016 – e-Journal of Institute of History, Faculty of Arts,
University of Prešov in Prešov
<http://dejiny.unipo.sk/Blog Posts/dejiny-12016.html>

Ilustrácia na obálke: Ján Bartko – *Magické večery na Parose (olej, 65 x 90 cm), 2012*

Redakčná rada / Editorial Board:

prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., predseda/chairman (Prešovská univerzita, Prešov)
PaedDr. Patrik Derfiňák, PhD. (Prešovská univerzita, Prešov)
doc. PhDr. Libuša Franková, CSc. (Prešovská univerzita, Prešov)
doc. PhDr. Vladimír Goněc, DrSc. (Masarykova univerzita, Brno)
PhDr. Ivan Halász, PhD. (Maďarská akadémia vied, Budapešť)
doc. PhDr. Ľubica Harbuľová, CSc. (Prešovská univerzita, Prešov)
prof. PhDr. Roman Holec, CSc. (Univerzita Komenského, Bratislava)
doc. PhDr. Nadežda Jurčišinová, PhD. (Prešovská univerzita, Prešov)
PhDr. Zuzana Kollárová, PhD. (MV SR, Štátny archív Levoča, pobočka Poprad)
doc. Igor Lichtej, CSc. (Užhorodská národná univerzita, Užhorod)
doc. PhDr. Ján Mojdis, CSc. (Prešovská univerzita, Prešov)
doc. PaedDr. Martin Pekár, PhD. (Univerzita P. J. Šafárika, Košice)
Dr. h. c. Prof. Dr. Karl Schwarz (Universität Wien)
Dr. hab. Krzysztof Strykowski (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań)
prof. PaedDr. Štefan Šutaj, DrSc. (Spoločenskovedný ústav SAV, Košice)
prof. Dr. Waław Wierzbieniec (Uniwersytet Rzeszów)

Redakcia / Editors:

doc. PhDr. Nadežda Jurčišinová, PhD. (zodpovedná redaktorka/liable editor)
PhDr. Ján Džujko, PhD., PhDr. Peter Koval', PhD., Mgr. Maroš Melichárek, PhD.

Recenzenti čísla:

doc. PhDr. Soňa Gabzdilová, CSc., PhDr. Marián Gajdoš, CSc., prof. PhDr. Roman Holec, CSc., Mgr. Et Mgr. Luciána Hoptová, PhD., doc. PhDr. Ján Mojdis, CSc.,
prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc., prof. PhDr. Peter Švorc, CSc.

Preklady resumé:

Mgr. Maroš Melichárek, PhD.

- © Vydáva Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity
s vydavateľstvom UNIVERSUM-EU, spol. s r. o. (www.universum-eu.sk)
a Historickou spoločnosťou kráľovského mesta Prešov
- © Issued by Institute of History, Faculty of Arts, University of Prešov in Prešov
with publishing house UNIVERSUM-EU, spol. s r. o. (www.universum-eu.sk)
and Historical society of royal town Prešov

Prešov 2016

ISSN 1337-0707

OBSAH / CONTENTS / INHALT

Libuša FRANKOVÁ	7
Slovo na úvod / Foreword	

ŠTÚDIE / SCIENTIFIC ARTICLES

Nadežda JURČIŠINOVA	10
Zmeny v ľudovom školstve na Šariši v prvých dvoch decéniách 20. storočia / <i>Changes in the public primary education in Šariš region in the first two decennia of the 20th century</i> (Recenzenti: doc. PhDr. Soňa Gabzdilová, CSc., Mgr. et Mgr. Luciána Hoptová, PhD.)	
David HUBENÝ	29
Komunisté na Podkarpatskej Rusi za druhej republiky / <i>Communists in Ruthenia during the Second Republic</i> (Recenzenti: prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., PhDr. Marián Gajdoš, CSc.)	

ĽUDIA A DOBA / PEOPLE AND TIME

Csilla FEDINEC	42
Maďarské alternatívy na Podkarpatskej Rusi. Politická činnosť Károlya Hokkyho (1883 – 1971) / <i>Hungarian alternatives in Ruthenia. Political activities of Károly Hokky (1883 – 1971)</i> (Recenzenti: prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc.)	
Libuša FRANKOVÁ	62
Jozef Škultéty v kontexte slovenských národnoobraných snáh / <i>Jozef Škultéty in the context Slovak national efforts</i> (Recenzenti: prof. PhDr. Roman Holec, CSc., doc. PhDr. Ján Mojdis, CSc.)	
Miloslava BODNÁROVÁ	76
K životnému jubileu profesora PhDr. Ladislava Tajtáka, CSc. / <i>Rare jubilee of profesor PhDr. Ladislava Tajtáka, CSc.</i>	
Eubica HARBULOVÁ	79
Zo severu Ruska na sever Slovenska. Venované životnému jubileu PhDr. Angelíny Uramovej / <i>From the north of Russia to the north of Slovakia. Dedicated to the jubilee Dr. Angelína Uramová.</i>	
Peter KOVAL	83
Jubilantka doc. PhDr. Nadežda Jurčišinová, PhD. / <i>Jubilee of doc. PhDr. Nadežda Jurčišinová, PhD.</i>	

PREDSTAVUJEME / WE INTRODUCE

Marek DUCHOŇ	88
Sklad soli včera a dnes. (Technické múzeum Solivar) / <i>Salt warehouse yesterday and today. (Technical Museum Solivar)</i>	

MAĎARSKÉ ALTERNATÍVY NA PODKARPATSKEJ RUSI

Politická činnosť Károlya Hokkyho (1883 – 1971)*

Csilla FEDINEC

Abstract: *Hungarian alternatives in Ruthenia. Political activities of Károly Hokky (1883 – 1971).* The establishment of Czechoslovakia and the incorporation of Ruthenia in that country drastically affected the life of its inhabitants at this territory. In the new situation, the Carpathian Hungarian community had to re-organize. Some of its members voluntarily or forcedly moved to Hungary, for the remaining part was the highest priority to adapt to new conditions. This was the case also of Károly Hokky (Eng. Charles J. Hokky), originally a secondary school teacher who, after the establishment of Czechoslovakia started the political career and has never returned to teaching.

Biographical sketch deals with the activities of the Hungarian politician in the interwar Czechoslovakia, where he served as a deputy in the Czechoslovak parliament and represented the interests of Hungarians in Ruthenia. Special attention was paid to the problems of the Hungarian education in Ruthenia. His attention to this territory prevailed also after Ruthenia joined Hungary in 1939. M. Horthy named K. Hokky as Principal Adviser for Education, but he was also a member of the Horthy's Hungary parliament.

Before the arrival of the Soviet army he fled and lived in the United States. In the United States, he belonged among the political representatives of „official Hungarian emigrants“. Here, too, he is committed to the interests of the Hungarian population living on Podkarpatskej Russia / Transcarpathia.

Key words: Károly Hokky, Carpathian Ruthenia, Czechoslovakia, Hungary, Hungarians, Rusyns.

Dňa 8. mája 1919 bolo v Paríži rozhodnuté, že Podkarpatská Rus pripadne Česko-Slovensku. Toto rozhodnutie sa stalo súčasťou Zmluvy zo Saint-Germain z 10. septembra 1919. Tzv. Ústredná rusínska národná rada taktiež 8. mája vyhlásila, že žiada pripojenie karpatskorusínskeho územia k vznikajúcemu česko-slovenskému štátu. Na Podkarpatskej Rusi však nechýbali ani zástancovia zotrvania v štátnom zväzku s Maďarskom, a najmä v marmarošskej časti sa presadzovala aj myšlienka spájania sa s formujúcim sa ukrajinským štátom, ktorý sa snažil o odtrhnutie od občianskou vojnou zmietaného Ruska. Na úrovni medzinárodnej politiky ale bola zvažovaná iba alternatíva zahrňajúca Česko-Slovensko, a pripojením Podkarpatskej Rusi k česko-slovenskému štátu sa vytvorilo priame spojenie medzi štátmi Malej dohody

* Práca vznikla s podporou Bolyai János Kutatási Ösztöndíj (Výskumné štipendium Jánosa Bolyaiho). Osobitne ďakujem Zsuzse Papp Ayklerné, vnučke Károlya Hokkyho, ktorá mi poskytla verejnosti doteraz neznáme dokumenty, zachované rodinou.

Károly Hokky, 1935.
(Fórum inštitút pre výskum menšín,
Šamorín)

(Československom, Rumunskom a Juhosláviou), spojeneckého systému z rokov 1920 – 1921, hlavným cieľom ktorého bolo zabrániť prípadným revizionistickým snahám Maďarska.

V novej situácii sa musela podkarpatská maďarská komunita nejako zorganizovať. Niektorí jej príslušníci sa dobrovoľne alebo z donútenia odsťahovali do posttrianonského Maďarska, pre zostávajúcich bolo najdôležitejšie prispôbiť sa novým podmienkam. V prvých rokoch najväčší zlom v ich živote nastal vtedy, keď všetci zamestnanci vo verejnej a štátnej službe museli zložiť prísahu vernosti česko-slovenskému štátu. Vážne problémy a mnohé krivdy spôsoboval aj fakt, že sa česko-slovenské občianstvo neudelovalo automaticky.

Politici maďarskej národnosti na Podkarpatskej Rusi boli zväčša nováčikovia, pre niektorých bola politická dráha neželanou zmenou v profesijnom živote. Medzi nich patril aj Károly Hokky, ktorý sa musel vzdať stredoškolského

profesorstva. Ku svojmu pôvodnému povolaniu sa už nikdy nevrátil, ale problematika vzdelávania mu zostala blízka. Aj keď si Hokky zmenil povolanie z donútenia, nakoniec sa stal zanieteným politikom.

Maďarsky sa volal Károly Hokky, „po československy“ Karoly Hokky, Karol Hokky či Karel Jan Hokky, v anglickom jazyku sa jeho meno a priezvisko používalo vo verzii Charles J. Hokky. Napriek tomu, že bol jedným z najznámejších politikov Podkarpatskej Rusi v medzivojnovom období: bol politicky činný na miestnej úrovni, od konca 20. rokov 20. storočia bol členom pražskej poslaneckej snemovne, potom senátu, po revízii sa stal členom maďarského parlamentu – vieme o ňom pomerne málo. Pozbierať informácie o jeho osobe roztrúsené v rôznych prameňoch nebolo vylúčené ani v minulosti, ale bez rodinných dokumentov či pamiatok, ktorých síce nie je veľa, ale sú o to dôležitejšie, nebolo to reálne možné. Hokky bol najviac hrdý na svoje senátorské kreslo za česko-slovenskej éry, a vôbec, v jeho živote boli určujúce skúsenosti, ktoré získal ako maďarský politik v Česko-Slovensku bojujúci za Maďarov v prvom období ich menšinového bytia. Revíziou hraníc sa v jeho živote všetko zmenilo, vynútená emigrácia mu opäť prevrátila život naruby. Ako menšinový politik sa angažoval predovšetkým v prospech vzdelávania. Etnické rozdiely vnímal ako rozdiely v kultúre, hlavnou hodnotou pre neho bola špecifická maďarská kultúra. „Či sme veľký národ, neurčujeme my, ale ostatní. Ale práve preto, lebo sme malý národ, musíme viac ako iné národy obetovať na kultúru. V oceáne národov musíme byť nositeľom duchovných, etických a charakterových hodnôt.“¹

1 338. zasadnutie Poslaneckej snemovne Maďarského národného zhromaždenia 17. novembra 1943. *Képviseleti napló*, 1939, XVII. kötet, s. 353.

„Maďari, dávajte si pozor na svoju kultúru, učte sa, lebo ak sa neučíte, splní sa výrok veľkého Széchenyiho: Stratí sa môj národ, lebo je bez vedomostí.“²

V období monarchie

Károly Hokky sa narodil 31. januára 1883 v Moldave nad Bodvou v Abovsko-turnianskej župe (maďarsky Szepsi, malé mestečko juhozápadne od Košíc, na brehu rieky Bodva, pri maďarsko-slovenskej hranici³). Podľa výpisu z cirkevnej matriky rímskokatolíckeho dekanátu Košickej arcidiecézy v Moldave nad Bodvou⁴ z 27. júna 1908 dieťa, narodené v platnom manželstve, bolo pokrstené 16. februára 1883, a pri krste dostalo meno Károly János. Otcou bol obchodník Gyula Hokky, matkou Teréz Varga, ktorá bola augsburského vyznania.⁵ V ďalšom živote Hokky svoje druhé krstné meno nepoužíval, ale v anglickej verzii jeho mena sa preto nachádza J. (Charles J. Hokky).

Gymnaziálne štúdiá ukončil v Rožňave, potom študoval na Budapeštianskej vedeckej univerzite a na Maďarskej kráľovskej vedeckej univerzite Franza Jozefa v Kluži.⁶ Klužský celoštátny výbor pre preskúmanie stredoškolských profesorov mu udelil kvalifikáciu na vyučovanie zemepisu a dejepisu. Svoju pedagogickú činnosť začal v Budapešti, na gymnáziu na Damjanichovej ulici v VII. obvode. V zmysle nariadenia ministerstva pre cirkevné záležitosti a verejné vzdelávanie č. 118.886 zo 17. októbra 1908 pokračoval v práci na Košickej štátnej vyššej obchodnej škole.⁷ Príslušný minister ho listom z 13. júla 1911 menoval od 1. septembra riadnym profesorom vyššej obchodnej školy. Učil zemepis, dejepis, maďarský jazyk a literatúru a hospodársky zemepis.⁸

V 1. svetovej vojne slúžil v hodnosti nadporučíka v c. k. a k. 4.rote 34. pešieho pluku⁹ na ruskom fronte. Podľa registra Správy o zranených a chorých č. 100 z 25. novembra 1914 bol postrelený guľkou do brucha a liečili ho vo vojenskej nemocnici

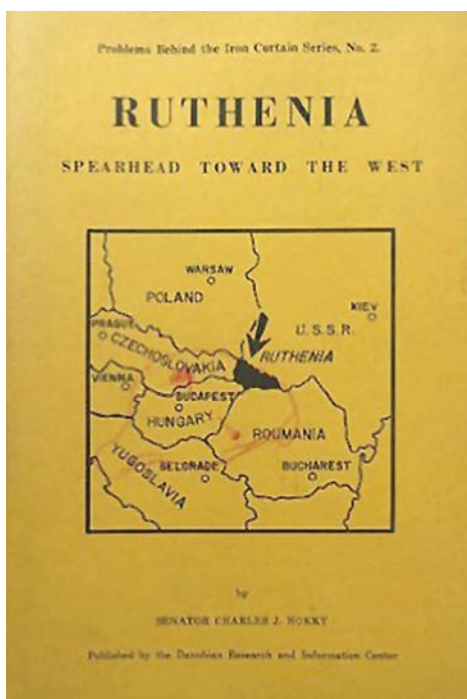
- 2 Vystúpenie Károlya Hokkyho na Maďarskom národnom kongrese v Mukačeve 6. mája 1923. FEDINEC, Csilla. *Iratok a kárpátaljai magyarság történetéhez 1918 – 1944. Törvények, rendeletek, kisebbségi programok, nyilatkozatok.* (Fontes historiae Hungarorum, 2.) Somorja – Dunaszerdahely : Fórum Kisebbségkutató Intézet – Lilium Aurum Könyvkiadó, 2004. 114.
- 3 História mesta na oficiálnom webovom sídle mesta: <http://www.moldava.sk/?id=39> (28-01-2015)
- 4 Rímskokatolícky kostol je kultúrnou pamiatkou. Na oficiálnom webovom sídle mesta: <http://www.szepsi.sk/virtualtour/> (28-01-2015).
- 5 Dokumenty rodiny. Susan M. Papp, Kanada.
- 6 PLACHÝ, Jiří. K činnosti některých negativistických stran na Podkarpatské Rusi v roce 1938. In *Slovanský přehled. Review for the History of Central, Eastern and Southeastern Europe.* 2012, № 1 – 2, s. 120.
- 7 Fotografia školy na pohľadnici. Databáza Maďarov na Slovensku. ID: 174573. <http://adat-bank.sk/kepeslap/kassa-73/> (28-01-2015).
- 8 Dokumenty rodiny. Susan M. Papp, Kanada.
- 9 MARKÓ, Árpád – LÁNYI Lindner Sándor – BIALOSKORSKI, Ödön. *A cs. és kir. 34. magyar gyalogezred története 1734 – 1918.* Budapest : Pátria, 1937. Zoltán Kodály v r. 1916 medzi mužstvom c. k. a k. 34. pluku v košických kasárňach zaznamenal maďarskú vojenskú pieseň „V Haliči počuť medené húfnice, mládenec z tridsaťštvorky, čo si taký smutný?“. „...Eljött az idő: visznek katonának“ 101 magyarkatonadal a Nagy Háborúidejéből 1914 – 1918. Válogatta Szalay Olga. MTA BTK ZTI, Nemzeti Közszołgálati Egyetem, 2014, s. 44.

zriadenej v budove košickej dievčenskej školy. Potom slúžil ako záložný dôstojník v Belehrade, Craiove (Rumunsko) a v Udine. V roku 1916 bol vyznamenaný bronzovou Vojenskou záslužnou medailou (na stuhe Vojenského záslužného kríža) s mečmi.¹⁰

Na československej Podkarpatskej Rusi

V prvých rokoch česko-slovenskej éry zostal Hokky v Košiciach. Podľa „vysvedčenia o činnosti“, vydaného zástupcom riaditeľa košickej vysokej obchodnej školy 30. októbra 1919, „je vynikajúcim učiteľom, jeho správanie bolo vždy bezchybné“.¹¹

No v rovnakom roku ho z učiteľského zamestnania prepustili, čo prežíval ako ťažkú krivdu. Prepustenie nepochybne súviselo s tým, že ako mnohí ďalší jemu podobní, nezložil sľub vernosti česko-slovenskému štátu, nedostal ani československé občianstvo. Vo svojom prejave v pražskom senáte 14. decembra 1936 nedoriešenie otázky štátneho občianstva zaradil medzi najdôležitejšie problémy: „Avšak nielen pre autonómiu nedôverujeme vláde, ale tiež z iných dôvodov, lebo veď skoro vo všetkých oboroch verejnej správy stretávame sa s porušovaním ústavy. Takmer každý náš minister stále vyhlasuje, že Maďarom vedie sa tuná čo najlepšie a že Maďarom boli tuná dané všetky práva. Na to môžeme iba odpovedať – keďže to s tak pevným presvedčením tvrdíte – že ja si prajem, aby sa vám a vašim deťom viedlo práve tak dobre a aby ste mali toľko práv, jako dobre sa vedie nám a našim deťom. Najprednejším a najdôležitejším právom štátneho občana je, aby bolo uznané jeho štátne občianstvo. To je koreňom všetkých iných práv.“¹²

Charles J. Hokky: *Ruthenia: Spearhead Toward the West* (Problems behind the Iron Curtain Series, No. 2) Danubian Research and Information Center, 1966 (www.amazon.com)

10 Personal Verordnungsblatt. 1916, No 48. s. 1379; Dokumenty rodiny. Susan M. Papp, Kanada. Vojenská záslužná medaila bola zriadená cisárom Františkom Jozefom I. pre dôstojníkov, ktorým bolo udelené Najvyššie pochvalné uznanie. Ak bola udelená v čase mieru, nosila sa na červenej stuhe, za zásluhy počas vojny na stuhe Vojenského záslužného kríža. Najprv sa udeľovala bronzová, za opakované zásluhy strieborná medaila. Na stuhu medaily udelenej za vynikajúce vedenie alebo za hrdinské, resp. úspešné postoje sa upevňovali skrížené meče. [http://rendjel.myhonet.com/hu/A-kiegyezestol-az-I-vilaglaboru-vegeig-\(1867-1918\)/Signum-Laudis](http://rendjel.myhonet.com/hu/A-kiegyezestol-az-I-vilaglaboru-vegeig-(1867-1918)/Signum-Laudis) (28-01-2015).

11 Dokumenty rodiny. Susan M. Papp, Kanada.

12 Vystúpenie senátora K. Hokkyho pri rokovaní o rozpočte k problémom Podkarpatskej Rusi. <http://www.nrsr.sk/dl/Browser/Document?documentId=46398>

Mestský notár v Košiciach 14. februára 1924 mu vydal potvrdenie o tom, že od 17. decembra 1919 „má domovskú príslušnosť“ v obci Košice.¹³ V období medzi 26. júlom 1921 a 2. novembrom 1938 bol „mimo činnnej služby“. No tento, „17 rokov, 3 mesiace a 6 dní“ dlhý čas mu na základe nariadenia ministerského predsedu č. 9.910 z roku 1939¹⁴ listom z ministerstva financií č. 16.048/1940 z 10. septembra 1941 uznali a pripočítali k dobe výkonu služby potrebného pre získanie dôchodku.¹⁵

Hokky sa v roku 1923 presťahoval do Sevlúše (maď. Nagyszőlős, dnes Vynohradiv, mesto na Ukrajine, ležiace pri Tise, kde rieka opúšťa hory, pod vrchmi Čornohory, blízko maďarsko-rumunsko-ukrajinskej hranice¹⁶). Podľa knihy manželstiev matriky v Sevlúši si Karel Hokky, slobodný, povoláním učiteľ, rímskokatolíckeho vyznania, 9. júna 1925 zobral za ženu slobodnú Margit Krasznay (Markéta Krasznayova), narodenú 18. marca 1906, v domácnosti, reformovaného vyznania. Hlavný slúžny okresu Nagyszőlős svojím konečným rozhodnutím č. 94/1942 zo 14. januára 1942 nariadil miestnemu matrikárovi, aby v knihe manželstiev „pri vyznačenom základnom zázname a v rubrike opráv uviedol, že ženích nie je učiteľ, ale stredoškolský profesor“. Oprava je odôvodnená tým, že „zamestnanie bolo zapísané nesprávne, nezodpovedá skutočným faktom“. Mladému páru sa 22. februára 1926 narodila dcéra Katalin, ktorá bola pokrstená v reformovanom kostole,¹⁷ 19. mája 1928 sa narodil syn, ktorý pri krste v sevlúšskom rímskokatolíckom kostole dostal meno Géza István.¹⁸

„Po prevrate v roku 1918 úrady nového štátu zrušili väčšinu tlače vydávanej v maďarskom jazyku. Málo bolo takých periodík, ktoré naďalej existovali s pôvodným či s modifikovaným názvom. [...] Československý občiansky systém, ktorý zlikvidoval veľkú časť starej tlače, v zásade nebránil vzniku nových novín. V medzivojnovom období sa takto rozvinula viacvrstvová, z neskutočne mnohých jednotiek

13 Potvrdenie o domovskej príslušnosti, 38694/1924. ikt. sz., 903/924. jkvi sz. Dokumenty rodiny. Susan M. Papp, Kanada.

14 Nariadenie ministerského predsedu č. 9.910 o úprave dávok bývalým maďarským, resp. česko-slovenským štátnym zamestnancom a dôchodcom, bývalým príslušníkom maď. kráľ. Honvédségu a maď. kráľ. žandárstva na územiach Felvidéku vrátených Maďarskej svätej korune, ako aj o dávkach ich vdovám a sirotám z 30. októbra 1939. *Magyarország Rendeletek Tára*. 73. évf. 1939. I. kötet. Budapest, M. Kir. Belügyminisztérium, 1940. 1976 – 2003.

15 Dokumenty rodiny. Susan M. Papp, Kanada.

16 Súčasné oficiálne webové sídlo mesta: <http://rada.vynogradiv.com.ua/> (28-01-2015).

17 V r. 1947 sa vydala za Dr. Gábora Pappa (Sihoť, 1915 - Cleveland, 2011), s ktorým v r. 1951 odišla do Clevelandu. Narodili sa im štyri dcéry: Éva, Klára, Gabriella a Zsuzsa. *Jó munkát! Clevelandi Magyar Cserkész Értésítő*. 30. évf., 1. szám. 2011 augusztus, s. 13. Dokumenty citované v tejto práci mi poskytla Zsuzsa Ayklerné Papp (Susan M. Papp), ktorá dnes žije v Kanade. Jej životopis: <http://postmod.ca/whoarewe.php>. Napísala dokumentárny román odohrávajúci sa na Podkarpatskej Rusi: PAPP, Susan M. *Outcasts: A Love Story*. Toronto : Dundurn Press, 2009. V maďarskom preklade: PAPP, M. Zsuzsa. *Megtagadva – Egy szerelem igaz története*. Budapest : Aposztróf Kiadó, 2010. Román bol v r. 2011 vydaný aj v Izraeli.

18 Dokumenty rodiny. Susan M. Papp, Kanada.

pozostávajúca menšinová tlač.¹⁹ V Česko-Slovensku vychádzalo dlhšie či kratšie asi 600 maďarských periodík, z toho okolo 70 na Podkarpatskej Rusi. Medzi nich patrilo aj *Határszéli Újság* (Pohraničné noviny), vychádzajúce v Užhorode v rokoch 1908 až 1930. Od 8. mája 1921 bolo *Határszéli Újság* oficiálnym tlačovým orgánom krajskej organizácie Krajinskej kresťansko-socialistickej strany na Podkarpatsku pod redakciou Hokkyho.

Na Podkarpatskej Rusi, pripojenej k Česko-Slovensku, sa obyvateľstvo mimoriadne aktívne pustilo do zakladania spolkov a strán. „Národná“ a teritoriálna diferenciácia politických strán sa odohrala už v roku 1919 (rusofilné, rusínske, ukrajinské, maďarské, židovské, nemecké, etnicky neutrálne, resp. regionálne organizácie celorepublikových strán a regionálne strany). Tomu zodpovedala aj organizácia strán „maďarského národného“ smerovania. Na začiatku 20. rokov mali miestni Maďari ešte dve regionálne strany: *Rusinszkói Magyar Jogpárt* (Maďarská strana práva na Rusínsku) a *Podkarpatszka Ruszi Őslakosok Autonóm Pártja* (Autonómna strana pôvodných obyvateľov Podkarpatskej Rusi). Paralelne sa sformovali regionálne pobočky dvoch veľkých celorepublikových strán, *Országos Keresztényszocialista Párt* (Krajinská kresťansko-socialistická strana, KKSS)²⁰ a *Országos Magyar Kiszgazda, Földműves és Kisiparos Párt* (Maďarská krajinská strana poľnohospodárov a maloroľníkov). Od polovice desaťročia boli tu činné už iba tieto dve strany (maloroľníci od roku 1926 pod názvom *Magyar Nemzeti Párt* – Maďarská národná strana, MNS). V roku 1936 sa strany zlúčili do *Egyesült Magyar Párt* (Zjednotená maďarská strana) pod vedením Andora Jarossa.²¹ Základnými zásadami strany boli idea národa, kresťanská náboženská morálka, sociálna spravodlivosť, demokracia. Prominentom kresťanských socialistov a potom Zjednotenej maďarskej strany (ZMS) na Podkarpatskej Rusi bol práve Károly Hokky. Na ustanovujúcom zjazde ZMS 21. júna 1936 v Nových Zámkoch bol to on, kto za straníkov z Podkarpatskej Rusi oznámil pripojenie sa k zjednotenej strane s tým, že si žiadajú udržať dovtedajšiu nezávislosť regionálnej politickej činnosti: „V mene zväzu maďarských strán na Podkarpatskej Rusi slávnostne oznamujem naše pripojenie sa [...] pri zabezpečení toho, že Podkarpatsko si aj v jednotnom rámci v každom ohľade udrží svoju doteraz uznávanú a praktizovanú vnútornú administratívnu a organizačno-autonómnu nezávislosť.“²²

19 TURCZEL, Lajos. A csehszlovákiai magyar sajtó fejlődése 1919 és 1945 között. *Magyar Könyvszemle*, 97. évf., 1981, 4. szám, s. 299.

20 Pozri tiež: HOKKY, Károly. A Kárpátaljai Keresztényszocialista Pártról. In HANGEL, László (szerk.): *Mit élt át a Felvidék?* Budapest : Felvidéki volt Politikai Foglyok Országos Érdekvédelmi Szövetsége, 1938, s. 48-52; *A felvidéki magyarság húsz éve 1918 – 1938*. Budapest : Egyetemi Ny., 1938; ANGYAL, Béla. *Dokumentumok az Országos Keresztényszocialista Párt történetéhez*. (Fonteshistoriae Hungarorum, 1.) Somorja – Dunaszerdahely : Fórum Kisebbségkutató Intézet – Lilium Aurum Könyvkiadó, 2004.

21 „...zlúčenie strán nenarážalo na hlbšie svetonázorové rozdiely (obe stáli vyslovene na kresťanských základoch), v systéme dvoch strán často bolo treba zažmúriť oči nad vážnymi problémami. [...] Systém dvoch strán aj pri tej najlepšej vôli v konečnom dôsledku vychovával k straníckej ideológii.“ ÖLVEDI, János. Magyar Kisebbség Csehszlovákiában. *Magyar Szemle*, 1936. április, s. 384.

22 Az Őslakó, 1936. június 27.; Kárpáti Magyar Hírlap, 1936. június 25.

1935-ben választotta meg a Nemzeti Egység Pártja programjával s a képviselőházban is főként mezőgazdasági, bortermelési, valamint katonai és kisipari szakkérdésekkel foglalkozott. A mezőgazdasági munkásbiztosításnak egyik legrégebbi harcosa. A kormányzó a mezőgazdasági élet terén kifejtett működéséért a gazdasági főtanácsosi címmel tüntette ki. Vármegyei bizottsági tag, községi és járási mezőgazdasági bizottsági elnök, Somogy vármegye Gazdasági Egyesületének igazgató-választmányi tagja. Elnöke a Komlótermelők Egyesületének. Tiszteletbeli elnöke a Budapest XIV. kerület frontharcos fősoportnak. Kötése és Zics község díszpolgára.

Hokky Károly

(Meghívott képviselő, Felvidéki Egyesült Magyar Párt)

1883-ban született Abaujszepsiben. Római katolikus, nős, tanügyi főtanácsos, felsőkereskedelmi iskolai igazgató. Egyetemi tanulmányait a budapesti és kolozsvári tudományegyetem bölcsészeti karán végezte és azután középiskolai tanári oklevelet szerzett. A világháborúban mint a 34. gyalogezred tartalékos tisztje vett részt, de az orosz fronton történt megsebesülése után szolgálatonkívüli viszonyba helyezték és azután Belgrádban, Krajován és Udinében teljesített szolgálatot. Tanári pályafutását mint gyakorló tanár kezdte a budapesti Damjanich-utcai főgimnáziumban, azután Kassára nevezték ki helyettes tanárnak és a felsőkereskedelmi iskolának volt rendes tanára a háború kitöréséig. Az államfordulat után a csehek már 1919 októberében elbocsátották a közoktatás szolgálatából. 1921-től Nagyszöllősen a Kárpátaljai Keresztényszocialista Pártnak főtitkára, később pedig ügyvezetője volt. 1928 októberében a ruszinszkoói tartománygyűlés megnyitásakor megválasztották tartománygyűlési képviselőnek, 1929-ben a prágai nemzetgyűlés képviselője lett, 1935-től kezdve pedig a prágai parlament szenátora volt egészen 1939 február 6-ig, amidőn a bécsi döntést követően a csehszlovák legfelsőbb Közigazgatási Bíróság megfosztotta mandátumától. Mint a kárpátaljai keresztényszocialista párt ügyvezetője, olyan sikeresen működött, hogy a pártnak magyar tagozata mellett volt külön német, ruszin, sőt román tagozata is. Középpapsa románajkú községben a párt lajstromára 900 szavazatot adtak le, holott a legnagyobb magyar községben is mindössze 1100 szavazatot szerzett a párt. A rahói járásban, ahol alig lakik magyar ajkú szavazó, a csehszlovák rezsim alatt tartott legutolsó választás alkalmával 4000 szavazatot kapott a párt lajstroma és ezzel megközelítette a legerősebb csehszlovák pártot is. Mint a prágai

Oficiálny životopis a fotografia Hokkyho (Maďarský parlamentný časopis, 1940)

Podkarpatský „kraj“ KKSS bol oficiálne založený v auguste 1920. Program strany z roku 1919²³ obsahoval sociálne a ekonomické požiadavky v kresťanskom duchu. Krajinským predsedom strany bol István Kerekes, konateľom („politickým predsedom“) Kálmán Nagy. Keď koncom apríla 1921 zanikol dovtedajší tlačový orgán strany *Kárpáti Napló*, jeho úlohu prevzali noviny *Határszéli Újság*.²⁴ Hokky, zodpovedný redaktor nových straníckych novín, sa zároveň stal ústredným tajomníkom strany, od roku 1928 vystriedal vo funkcii Kálmána Nagya. „Centrom“ strany sa stalo Hokkyho mesto – Sevluš. V roku 1928 bol zvolený aj za poslanca krajinského parlamentu (za Podkarpatskú župu).

V dvojkomorovom československom parlamente rozdeľovali poslanecké a senátorské mandáty podľa počtu hlasov odovzdaných pre volebné listiny strán. V poslaneckej snemovni bolo 300, v senáte 150 kresiel. Na volebný kraj Podkarpatská Rus pripadalo deväť poslaneckých mandátov a štyri senátorské mandáty, z toho pri každých voľbách sa podarilo po jednom získať maďarským národným stranám (v celoštátnom meradle mali maďarské opozičné strany 9 – 10 mandátov). Na území Podkarpatskej Rusi sa štyrikrát uskutočnili voľby do Národného zhromaždenia: v rokoch 1924, 1925, 1929 a 1935. V roku 1929 sa stal Hokky poslancom snemovne za KKSS,²⁵ vo voľbách v roku 1935 získal mandát v senáte za Spoločnú politickú platformu KKSS a MNS.²⁶ Najmä jeho senátorská činnosť pútala pozornosť tlače.²⁷

Hokky sa v pražskom parlamente venoval najmä problematike maďarského školstva. O. i. sa sťažoval na nedostatok maďarských materských škôl na Podkarpatskej

23 *A Keresztény Szocialista Párt programja*. Kiadja az užhorodi Ker. Szocialista Párt. Užhorod, 1919.

24 *Rusziújság Magyar Hírlap*, 8. november 1921.

25 Poslanec parlamentu od 27. októbra 1929 do 18. mája 1935. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, <http://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?org=291&id=1552&l=cz> (28-01-2015).

26 Senátor od 18. júna 1935 do 20. januára 1939, do rozpustenia politických strán na Podkarpatskej Rusi. Senát Parlamentu České republiky, <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=82> (28-01-2015).

27 Okrem tlače vydávanej na Podkarpatskej Rusi pozri tiež: Czecho-rumanian conflict dueto frontier incident. *Danubian Review*, Vol. 2. No. 4. (September 1935.) s. 17; The situation of the hungarian schools; Autonomy of largest town in Ruthenia suspended for last two and a half years. *Danubian Review*, Vol. 2. No. 5. (October 1935), s. 19; The situation in Ruthenia. *Danubian Review*, Vol. 2. No. 12. (May 1936), s. 22; Political mosaic. *Danubian Review*, Vol. 6. No. 10. (March 1939.) 57. o.; Why are hungarian artists forbidden to give performances in Slovakia? *Danubian Review*, Vol. 4. No. 3. (August 1936), s. 15; Ölvedi János: Magyar kisebbség Csehszlovákiában. *Magyar Szemle*, 1935, XXV. köt. 3. szám, s. 281-284. Ölvedi János: Magyar kisebbség Csehszlovákiában. *Magyar Szemle*, 1937, XXIX. köt. 3. szám, s. 284-289 atď. Texty jeho politických prejavov, interpelácií: FEDINEC, Csilla, 2004, c. d., s. 112-114, 341-342, 348-352, 355-361, 381-404, 433-439; A cseh iskolapolitikához... *Magyar Kisebbség*, 13. évf., 1934. április 16; *Mit élt át a Felvidék?* 1938, c. d., s. 64-70, 155-157; Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. Dokumenty českého a slovenského parlamentu. <http://www.psp.cz/eknih/index.htm> (2015-01-28). Ako poslanec aj ako senátor sa intenzívne zaoberal otázkou maďarského školstva. Pozri: FEDINEC, Csilla. *A kárpátaljai magyarság történeti kronológiája, 1918 – 1944*. (Nostra tempora, 7.) Galánta – Dunaszerdahely : Fórum Intézet – Lilium Aurum, 2002.

Rusi, pripomínal, že u väčšiny existujúcich je zriaďovateľkou cirkev; poukázal na to, že počet maďarských škôl nezodpovedá podielu Maďarov podľa výsledkov sčítania ľudu; pripomenul, že iba rusínske gymnázium v Berehove má maďarské oddelenie; interpeloval vo veci vrátenia bývalého užhorodského katolíckeho maďarského gymnázia, či vo veci otvorenia maďarskej meštianskej školy v Sevlúši; organizoval podpisovú akciu za zriadenie maďarskej pedagogickej školy „v niektorom, na to vhodnom meste na území Slovenska alebo Podkarpatskej Rusi“. Podľa neho by sa Maďari na Podkarpatskej Rusi uspokojili aj tým, ak by mali toľko maďarských materských škôl, základných, meštianskych a stredných škôl, koľko je česko/slovenských škôl v kraji.²⁸ Hokky stál nohami pevne na zemi, napr. keď obhajoval pašovanie ako spôsob zabezpečenia živobytia: „Chudoba podkarpatských ľudí žijúcich pri hraniciach je známa vec. Kvôli viacročnej zlej úrode živobytie obyvateľstva nie je zabezpečené. [...] obrovská masa nezamestnaných [...] zápasí s neskutočnou biedou. Tretina ľudu Podkarpatska je nezabezpečená, ani pri najlepšej vôli nie je schopná zohnať si prácu, mzdu [...] časť obyvateľstva v núdzi prenáša potraviny zo susedných maďarských oblastí [...] Uznávam, že podkarpatskí bedári, keď sa takto o seba starajú, nekonajú zákonne, ale ich počínanie nepredstavuje pre štát také nebezpečenstvo, aby za to platili životom. Pritom nejednému z nich vyhasila život guľka zo zbrane príslušníka finančnej stráže.“²⁹

Hokky viackrát navštívil Maďarsko. Dostal sa do styku aj s Gyulom Szekfűm, redaktorom *Magyar Szemle*.³⁰ V marci a apríli 1934 si vymenili aj niekoľko listov. Z týchto sa dozvedáme, že od Szekfűa dostal ponuku „napísať sem-tam nejaký článok“ do jeho časopisu. Hokky sa domnieval, že československá pošta nie je spoľahlivá, že listy sú cenzurované. Vo svojom liste z 26. apríla, odoslaného zo Sátoraljaújhely, píše: „Ďakujem za tvoje riadky, je pre mňa vždy poctou, keď ma oslovíš. Žiaľ, všetky naše listy sú cenzurované. Napr. Tvoj posledný list, ktorý si odoslal 14. apr., som dostal 24. apríla. Za taký čas by mi prišla odpoveď aj z Ameriky. Prosím ňu, nepíš mi, lebo Magyar Szemle je pre nich červeným súknom. Zato mi dovoľ, aby som

28 Porovnaj FEDINEC, Csilla. Magyar pártok Kárpátalján a két világháború között. In *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 2007, 1. szám, s. 92.

29 FEDINEC, Csilla. *Iratok a kárpátaljai magyarság történetéhez 1918 – 1944. Törvények, rendeletek, kisebbségi programok, nyilatkozatok.* (Fontes historiae Hungarorum, 2.) Somorja – Duna-szerdahely : Fórum Kisebbségkutató Intézet – Lilium Aurum Könyvkiadó, 2004, s. 341-342. Pozri tiež: FEDINEC, Csilla. Magyar pártok Kárpátalján a két világháború között. In *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 2007, 1. szám, s. 92-93. Pozri tiež: RYCHLÍK, Jan. *Határrezsim Kárpátalján 1919 – 1939 között.* In FEDINEC, Csilla (szerk.). *Kárpáti Ukrajna: Vereckétől Husztig. Egy konfliktustörténet nemzeti olvasatai.* (Regio Könyvek.) Pozsony : Kaligram, 2014, s. 37-45.

30 „Samozrejme, v posudzovaní maďarského konzervativizmu nášho storočia sú isté od-tiene aj koncepcionálne rozdiely. V jednej veci je však zrejme všeobecný súhlas, a síce že Magyar Szemle bolo najkvalitnejším fórom domáceho konzervativizmu, ovplyvnilo naj-širšie vrstvy, časopis má dodnes čo povedať: je súčasťou našich stále živých duchovných tradícií.“ *Magyar Szemle: repertórium és tartalomlemez.* Összeáll. Saád József. (Magyar szociológiatörténeti füzetek, 3.) Budapest : Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár – ELTE Szociológiai Intézete, 1989. 1. k., s. 5. Listy uložené: Celoštátna Széchenyiho knižnica, zbierka rukopisov, fond 7/787.

ťa vždy vyhľadal osobne, keď prídem do Budapešti... Najbližšie ti pošlem nejaký nevinný článok, pod ktorý sa podpíšem, ale inak zverejňuj moje články označené iba značkou o-a. Ak by však tvojmu ctenému časopisu nevyhovovali, tak ich nezverejňuj. Do najbližšieho stretnutia zostávam s úctou.“

Aj keď ho v jednom svojom skoršom liste zo 14. apríla Szekfű povzbudzoval: „S vďakou som prevzal tvoje články, ktoré si mi poslal spolu s milými riadkami, a môžem oznámiť, že ich uverejním v nasledovnom čísle časopisu.“ (V repertóriu *Magyar Szemle* sa nenachádza žiadny článok ani s menom Hokkyho, ani so značkou „o-a“.³¹)

Po stretnutí ríšskeho kancelára Adolfa Hitlera s regentom Miklósom Horthym a premiérom Bélom Imrédym v Kieli 23. augusta 1938 v Maďarsku už neboli pochybnosti o tom, že dozrel čas na revíziu hraníc. Predseda ZMS Andor Jaross zvolal na 17. septembra zasadnutie klubu poslancov ZMS do Bratislavy, pričom už získal prísľub, že Budapešť bude otvorene podporovať vyhlásenie maďarskej strany. Okrem Gézu Szüllőa a Károlya Hokkyho boli prítomní všetci členovia klubu, ktorí schválili dokument, v ktorom sa po prvýkrát po 20 rokoch verejne oznamuje žiadosť „maďarského ľudu v Československu“ o sebaurčenie.³² Hokky súhlasil s týmto smerovaním, a vo svojom vystúpení v senáte 26. júna 1937 konštatoval, že Rusíni nedostali takmer nič, a preto: „Snadno si potom môže predstaviť ktokoľvek, koľko toho dostaneme my Maďari. A predsa aj my požadujeme účasť na autonómii, lebo ona bola daná národom územia od Karpát na juh. – Maďari Podkarpatskej Rusi už niekoľkokrát podali vláde vážne návrhy na autonómiu. Ale tie sa vždy ocitli v koši, ako vôbec všetko, čo podala opozícia, nech to bolo akokoľvek múdre, správne a tiež z hľadiska štátneho záujmu účelné. My sa nemôžeme sklamať. My nemôžeme očakávať nič, dokiaľ atmosféra, ktorá nás tuná dusí, nezmizne. Kým nedostaneme práva skutočné, a nie iba do sveta vytrubované, dotiaľ sa pomery nezmenia.“³³ V prejave zo začiatku marca 1938 zasa upozornil na hrozbu vojny: „Nech pán predseda vlády [Milan] Hodža nehlása, že sme nepremožiteľní, a nech sa pán šéf generálneho štábu nebjie tak veľmi do prs, lebo tu Göring uderí ešte mocnejšie na svoj meč. A to sa veľmi podobá roku 1914.“³⁴

31 *Magyar Szemle: repertorium és tartalomlemezés*, 1989, c. d., 1-2 k.

32 SIMON, Attila. *Egy rövid esztendő krónikája. A szlovákiai magyarok 1938-ban.* (Nostratempor, 16.) Somorja : Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2010, s. 172-173.

33 Prejav Károlya Hokkyho v československom senáte o právnom postavení Podkarpatskej Rusi. Praha 26. júna 1937. FEDINEC, Csilla. *Iratok a kárpátaljai magyarság történetéhez 1918 – 1944. Törvények, rendeletek, kisebbségi programok, nyilatkozatok.* (Fontes historiae Hungarorum, 2.) Somorja – Dunaszerdahely : Fórum Kisebbségkutató Intézet – Lilium Aurum Könyvkiadó, 2004, s. 404; <http://www.nrsr.sk/dl/Browser/Document?documentId=46598> (28-01-2015).

34 Vystúpenie senátora Károlya Hokkyho k prejavu predsedu vlády Milana Hodžu. Praha 9. marca 1938. FEDINEC, Csilla. *Iratok a kárpátaljai magyarság történetéhez 1918 – 1944. Törvények, rendeletek, kisebbségi programok, nyilatkozatok.* (Fontes historiae Hungarorum, 2.) Somorja – Dunaszerdahely : Fórum Kisebbségkutató Intézet – Lilium Aurum Könyvkiadó, 2004, s. 438; <http://www.nrsr.sk/dl/Browser/Document?documentId=46753> (28-01-2015).

Na jeseň 1938 sa stal členom Podkarpatskej maďarskej národnej rady. Spolu s ďalšími dvoma členmi rady, Endre Koriáthom a Aladárom R. Vozárom bol na krátky čas na komárnanských maďarsko-československých rokovaníach o revízii hraníc podľa Mníchovskej dohody, ktoré sa konali 9. – 13. októbra 1938. Oficiálnych rokovaní sa nezúčastnili, ale v prestávke R. Vozáry odovzdal ministerskému predsedovi Pálovi Telekymu memorandum o hraniciach Podkarpatskej Rusi a o jej maďarských oblastiach.³⁵ Ďalší osud memoranda nie je známy, ale istotne nemalo žiaden praktický význam.

Znovu v Maďarsku

Dňa 2. novembra 1938 Nemecko a Taliansko rozhodli o zmene hraníc medzi Česko-Slovenskom a Maďarskom na etnickom princípe. Dôsledkom arbitráže sa aj Maďarmi obývaná časť Podkarpatska stala súčasťou Maďarska. Na pripojených územiach sa nekonali parlamentné voľby, ale poslanci do zákonodarného zboru boli „pozvaní“. Poslanci z Felvidéku, všetci členovia ZMS, nastúpili do parlamentu 5. decembra 1938. Jedným zo šiestich poslancov pozvaných z Podkarpatska bol Károly Hokky. „Skupinu felvidéckych poslancov“³⁶ tvorili spoločne poslanci z Podkarpatska a z Felvidéku. ZMS sa neskôr, 15. marca 1940, zlúčila s maďarskou vládnu stranou, s *Magyar Élet Pártja* (Strana maďarského života). V jednej parlamentnej diskusii v tejto súvislosti Hokky povedal: „[...] felvidécki Maďari sa združili v dvoch stranách, v národnej strane a v kresťansko-socialistickej strane. [...] Neskôr, keď sa tieto strany zjednotili, v strane prirodzene prevládala národne kresťanská a sociálna myšlienka, čoho prirodzeným pokračovaním je Strana maďarského života, a nie národne sociálna strana.“³⁷

Na Podkarpatsku sa nekonali voľby ani po vojenskom obsadení území s väčšinovým rusínskym obyvateľstvom v marci 1939. Všetky regióny, získané späť revíziou, sa pri voľbách pravidelne obchádzali. Potom ako 22. júna 1939 bolo prijaté nariadenie ministerského predsedu č. 6.200/1939 o prechodnom usporiadaní verejnej správy na (rusínskom) Podkarpatsku a zákon 1939:VI o zjednotení podkarpatských oblastí s krajinou, do poslaneckej snemovne pozvali desať rusínskych poslancov z Podkarpatska. Dňa 31. decembra 1939 bol vyhlásený zákon č. XVIII/1939 „o voľbách poslancov do národného zhromaždenia na felvidéckych územiach znovu pripojených k Maďarskej svätej korune a na podkarpatskom území, ktoré sa znovu vrátilo k Maďarskej svätej korune“, na základe ktorého pripadlo Podkarpatsku 11 mandátov (toľko bolo okresov na časti územia obývaného Rusínmi, resp. vtedy už Podkarpatského regentstva). Zákon ale nebol v praxi aplikovaný. Premiér Pál Teleki vo svojom vystúpení v parlamente 19. júna 1940 hovoril aj o tom, že na Podkarpatsku sa mali do 30. júna uskutočniť voľby, no pre vojnové pomery museli ich odložiť

35 *Kárpáti Magyar Hírlap*, 19. október 1938.

36 Jeho vystúpenia v maďarskom parlamente: *Képviselőházi naplók* (1927 – 1944). (Országgyűlési dokumentumok. Naplók és irományok 1861 – 1990.) <http://mpgy.ogyk.hu/> (28-01-2015).

37 228. schôdza Poslaneckej snemovne národného zhromaždenia 1. decembra 1941. *Képviselőházi napló*, 1939, XII. kötet, s. 229.

na neurčito, a preto predĺžili mandát pozvaných poslancov.³⁸ Situácia sa do konca vojny nezmenila. Hokky naďalej býval v Sevlúši, ktorá nepatrila do regentstva, vytvoreného na rusínskom etnickom území, ale bola sídlom Ugočskej župy. S týmto riešením súhlasil aj Hokky, čo potvrdzuje aj jeho vystúpenie v poslaneckej snemovni 1. decembra 1941: „Nemám snád' pravdu napr., keď hovorím, že minule tu páni poslanci požadovali, aby Užhorod, Mukačevo či Sevluš boli pripojené k Podkarpatsku? S prepáčením, ale je tu či len jeden z pánov, ktorý nevie, že Užhorod, Mukačevo, Sevluš boli vždy historické maďarské mestá? (súhlas v pléne). Len preto, lebo za dvadsaťročnej českej vlády tam priviezli nespočetné množstvo židov a kopu Slovanov a tým zbavili mestá maďarského charakteru, nemožno ich považovať za rusínske mestá! (súhlas v pléne).“³⁹

Od polovice marca 1939 ministerský predseda Pál Teleki podnikol rúzne kroky v záujme uskutočnenia rusínskej autonómie, ale zostal osamotený, nenašiel si politických spojencov. V júli 1940 otázka rusínskej autonómie definitívne zmizla z politickej agendy.⁴⁰ Hokky sa vyjadril v snemovni o autonómii 7. decembra 1939 takto: „Zotrvávam na svojom presvedčení, že kým sa tieto dve duše, rusínska a maďarská duša nespoja v jednu, dovtedy nemôžeme urobiť autonómiu. Keď sa spoja, keď všetko bude také, aké bývalo pred rokom 1914, keď srdcia Rusínov a Maďarov bili naraz, vtedy im treba dať autonómiu. Treba dať preto, lebo sme sľúbili, treba dať, lebo Maďar svoje sľuby plní, lebo Maďar vernosť vždy odmeňuje vernosťou.“⁴¹

Aj Hokky patrila medzi tých, ktorých oslovili experti Telekiho a požiadali o stanovisko k autonómii. István Egyed – Telekiho právnik poverený koordináciou diskusie o rusínskej autonómii – v zhrnutí predloženom 24. apríla 1939 informoval „o podstate doteraz doručených návrhov“. Hokkyho stanovisko zhrnul v týchto bodoch: „Široké jazykové práva. Vyriešenie živobytia. Vážení úradníci s čistými rukami. Ani jedno maďarské dieťa nemá byť násilím zapísané do rusínskej školy. Do miešaných obcí najlepších učiteľov. Nezriaďať maďarské školy v čisto rusínskych oblastiach. Rusínskych vysokoškolákov poslať do Debrecína.“⁴²[...] Zredukovať počet prem-

38 FEDINEC, Csilla. A kárpátaljai autonómia kérdése – Teleki Pál kísérlete. In FEDINEC, Csilla – VEHEs, Mikola (szerk.). *Kárpátalja 1919 – 2009: történelem, politika, kultúra*. Budapest : Argumentum, MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, 2010, s. 162-164. Oficiálny životopis a fotografia Hokkyho: HAEFFLER, István (szerk.). *Országgyűlési almanach. Az 1939 – 44. évi országgyűlésről*. Budapest 1940, s. 189-190. http://www.ogyk.hu/e-konyvt/mpgy/alm/al939_44.pdf (28-01-2015). Tu zverejnený životopis obsahuje nepresnosti.

39 228. schôdza Poslaneckej snemovne národného zhromaždenia 1. decembra 1941. *Képviselőházi napló*, 1939, XII. kötet, s. 230.

40 Najnovšie k problematike: VASAS, Géza. Az elaltatott alkotmány: a kárpátaljai vajdaság ügye 1939 – 1940-ben. In FEDINEC, Csilla (szerk.). *Kárpáti Ukrajna: Vereckétől Husztig. Egy konfliktustörténet nemzeti olvasatai*. (Regio Könyvek.) Pozsony : Kalligram, 2014, s. 71-88.

41 64. schôdza Poslaneckej snemovne národného zhromaždenia 7. decembra 1939. *Képviselőházi napló*, 1939, III. kötet, s. 758.

42 Rusínski vysokoškoláci študovali najmä v Debrecíne, v Budapešti a v Pécsi. Dňa 22. mája 1941 v Debrecíne založili Spolok podkarpatských rusínskych študentov univerzít a vysokých škôl. Pozri tiež: FEDINEC, Csilla. *Fejezetek a kárpátaljai magyar közoktatás történetéből, 1938 – 1991*. (Officina Hungarica, 8.) Budapest : NHK, 1999. <http://mek.oszk.hu>

nožených meštianskych škôl.⁴³[...] Čo najviac ľudí zobrať na práce na Dolnú zem. Rozvíjať chov dobytká. Potraviny rozdávať len za prácu.“ Okrem toho vyzýval, aby rusínska inteligencia dostala možnosť uplatniť sa, resp. aby sa rusínska a maďarská inteligencia „spoločensky priblížili“. „Veľkoukrajincov, Veľkorusov odstrániť. Židov postupne vytlačiť. Pravoslávnu otázku múdro vyriešiť.“⁴⁴ K pozadiu týchto výrokov treba uviesť niekoľko vysvetľujúcich poznámok. Za česko-slovenskej éry sa výrazne zmenili etnické pomery na Podkarpatskej Rusi, o. i. v dôsledku rôznorodej migrácie z východu: prichádzali Rusi utekajúci pred situáciou v Rusku, z poľskej strany ilegálne prenikali cez hranice Ukrajinci, a prichádzali najmä Židia z Haliče. Česko-slovenské úrady bojovali s ilegálnou imigráciou so striedavým úspechom, resp. mohli postupovať zámerne benevolentne, aby napomohli „preriediť“ miestnu rusínsku a maďarskú komunitu.⁴⁵ Židia zvyšovali početnosť ortodoxných, nemaďarských komunit, Rusi a Ukrajinci sa stali stredobodom pozornosti pre politickú činnosť niektorých ich predstaviteľov. Najmä v súvislosti s udalosťami rokov 1938 – 1939 ich obviňovali z toho, že ako outsideri sa miešali do miestnych záležitostí, priniesli „ukrajinizmus“ proti Rusínom. Oprávnené sa môžeme domnievať, že Hokkyho výroky boli motivované týmito skutočnosťami.

Z dokumentačného fondu Egyeda poznáme aj Hokkyho názor na etnonymum miestneho slovanského obyvateľstva. „Z hľadiska názvu obyvateľstva sú tu viaceré možnosti. Pred a počas svetovej vojny bol oficiálnym názvom „Rutén“. [...] Za česko-slovenskej éry sa začal používať názov Rus, Malorus, najnovšie chcú vpašovať aj názov Ukrajinec.“ Aj v súčasnosti existujú viaceré predstavy, z nich Hokky podporuje názov „Rusín“, rusínsky.⁴⁶ Tento svoj názor prezentoval aj v parlamente: „Ja si myslím, že rusínsky ľud sám používa názov Rusín, [...] teda si myslím, že tento názov by bol najsprávnejší, ale rozhodnúť majú samotní Rusi.“⁴⁷ Podľa Egyeda „pri výbere názvu má svoju váhu aj medzinárodná situácia. Už len kvôli Poľsku, alebo pre prípadný vznik Ukrajiny by nebolo žiaduce používať názov Ukrajinec, podľa môjho názoru tak isto treba zväziť aj použitie slova Rus v nejakom variante. My mu-

---

hu/07400/07493/ (28-01-2015); FEDINEC, C. *A kárpátaljai magyarság történeti kronológiája, 1918 – 1944.* (Nostra tempora, 7.) Galánta – Dunaszerdahely : Fórum Intézet – Lilium Aurum, 2002, s. 374.

- 43 Meštianske školy sa tu vo veľkom zakladali počas vlády Augustina Vološina, na prelome r. 1938 – 1939. FEDINEC, C. *Fejezetek a kárpátaljai magyar közoktatás történetéből, 1938 – 1991.* (Officina Hungarica, 8.) Budapest : NHK, 1999.
- 44 Návrhy, príspevky, návrhy zákonov atď. súvisiace so samosprávou Podkarpatska v pozostalosti Istvána Egyeda. Maďarská akadémia vied, zbierka rukopisov. Ms 10.734/19. V nepodpísanom, 18-stranovom zhrnutí z 24. apríla 1939 tie časti, ktoré sa vzťahujú na Hokkyho, sa nachádzajú na s. 10-11.
- 45 MAGOCSI, Paul Robert. *Short history of Jews in Transcarpathia. Brief Historical Outline.* Carpatho-Rusyn Research Center, 2005.
- 46 Pozostalosť Istvána Egyeda... Maďarská akadémia vied, zbierka rukopisov. Ms 10.734/23. Nakoniec sa v r. 1939 – 1944, nezávisle na diskusiách o autonómii, ustálil názov „maďarský Rus“ („magyarorosz“) tak, ako sa tento výraz použil v nariadení ministerského predsedu č. 6.200/1939.
- 47 64. schôdza poslaneckej snemovne národného zhromaždenia 7. decembra 1939. *Képviselőházi napló, 1939, III. kötet, s. 756.*

síme podčiarknuť to, že tu ide o samostatný národ so samostatným, od iných úplne sa líšiacim jazykom, a z tohto hľadiska predvojnový názov „Rutén“ má veľa výhod; Ruténi totiž v iných štátoch nie sú. Názov Maďaro- Rus zasa vyjadruje ich bratstvo s maďarským národom.“⁴⁸

Horthy menoval Hokkyho hlavným radcom pre školstvo s platnosťou od 26. júna 1939. V tento deň zložil povinnú služobnú prisahu pred príslušným úradníkom ministerstva pre cirkvi a verejné vzdelávanie: „Ja, Károly Hokky, prisahám na vševediaceho a všemohúceho Boha, že budem verný Maďarsku, jeho ústave a regentovi Maďarska, budem dodržiavať zákony, právne obyčaje a ústavné nariadenia Maďarska, podrobím sa pokynom svojich nadriadených, budem chrániť služobné tajomstvo a svoje úradné povinnosti budem plniť presne a svedomite. Nech mi v tom pán Boh pomáha.“⁴⁹

Károly Hokky, hlavný radca pre školstvo, pozvaný poslanec Národného zhromaždenia, napísal 25. augusta 1940 list tajomníkovi premiéra Péterovi Inczemu: „Ak – s pomocou Boha – vtiahnete do Sedmohradska, postarajte sa o dve veci. Nech je hotový zoznam tých, ktorí dvadsať rokov pracovali, trpeli pre maďarstvo, ktorí boli väznení. [...] Postarajte sa o to, aby sa mohli predávať iba knihy povolené vládou, alebo nech sa zakáže predaj kníh prostredníctvom agentov aspoň na pol roka. Toto hrozným spôsobom zneužili pri oslobodení Podkarpatska...“⁵⁰

Hokky v tomto čase už dostal viacero osvedčení. Pre „uplatnenie si členstva v správnej rade družstva“ potreboval „úradné osvedčenie o bezúhonnosti“, ktoré mu vydalo predstavenstvo obce Sevľuš 4. júla 1939 pod č. 5284-225. Podľa vzorového textu osvedčenia menovaný „je morálne a politicky bezúhonný, proti nemu sa nevedie trestné konanie, resp. nevedie sa proti nemu súdne alebo policajné konanie pre delikt pančovania vína, sprostredkovanie vysťahovania, pre priestupok proti štátu, proti verejnej morálke alebo pre majetkový priestupok, pre vyššie uvedené priestupky trestaný nebol, nie je pod policajným dozorom, pod kontrolou mravnostnej polície, nie je po ňom vyhlásené pátranie, nie je podozrivý zo spáchania protištátnej činnosti, nezbankrotoval a nie je pod nútenou správou, jeho správanie je bezchybné, politicky je spoľahlivý“.⁵¹

Podľa osvedčenia z 28. decembra 1939, vydaného II. Sekciou predsedníctva vlády, podpísaného štátnym tajomníkom Tiborom Patakym „Károly Hokky, maď. kráľ. hlavný radca pre školstvo, poslanec Národného zhromaždenia, od roku 1920 počas celého trvania československého impéria až do návratu podkarpatských území 15. marca 1939 vždy pracoval pre maďarskú vec, svojou veľmi hodnotnou činnosťou v záujme maďarstva konal mimoriadne záslužne pri zorganizovaní sebavedomého ľudu“.⁵² Vyhlásenie, osvedčené v Košiciach 16. januára 1940 zástupcom primátora a dvoma majormi vo výslužbe potvrdzuje, že „pán Károly Hokky, bývalý obyva-

48 Pozostalosť Istvána Egyeda... Maďarská akadémia vied, zbierka rukopisov. Ms 10.734/23.

49 Vlastnoručne podpísané Osvedčenie o zložení služobnej prisahy. Dokumenty rodiny. Susan M. Papp, Kanada.

50 Úryvok z listu publikoval: SZAVÁRI, Attila. Teleki Pál Erdély-politikájáról: értekezletek Erdélyben. *Magyar Kisebbség*, 2011, 3 – 4. szám, s. 196, poznámka č. 17.

51 Dokumenty rodiny. Susan M. Papp, Kanada.

52 Dokumenty rodiny. Susan M. Papp, Kanada.

teľ Košíc, v súčasnosti s bydliskom v Sevlúši, poslanec Národného zhromaždenia, počas komunizmu nevykonával žiadne zamestnanie, nezastával žiadny úrad, ani nehral žiadnu inú rolu, nikdy sa ničoho nezúčastnil, ale správal sa tak, ako sa na Maďara verného svojmu národu patrí“.⁵³

V celom tomto období štátna moc sledovala politické i občianske združenia, resp. jednotlivcov, ktorých považovala za opozičných. Platilo to pre pôvodné územie Maďarska, ale ešte viac pre prinavrátené územia. Polícia sledovala o. i. aj rusínskych parlamentných poslancov. Okrem toho žiadala od podkarpatských poslancov, aby podávali hlásenia o nálade medzi ľuďmi. Pri bezpečnostných previerkach sa viackrát stalo, že ministerstvo vnútra alebo úrad predsedníctva vlády sa obrátil na známych podkarpatských politikov, aby získal informácie o správaní preverovaných osôb v minulosti. Medzi týmito politikmi bol aj Hokky,⁵⁴ zrejme nie nezávisle na tom, že o jeho spoľahlivosti neboli pochyby, o čom svedčia aj vyššie spomenuté osvedčenia. On sám to nespomínal, ale jeho manželka rozprávala rodine viaceré príbehy o tom, ako z funkcie parlamentného poslanca vybavil úradné dokumenty a tým pomohol mnohým Židom.

Hokky vnímal rozdiely medzi jednotlivými územiami zjednoteného Maďarska. V snemovni k tomu 11. novembra 1942 povedal: „Priznávam sa, že už roky, odkedy sme sa vrátili, s istými obavami sledujem mnohé trhliny na maďarskej duši. Vrátené Podkarpatsko, Felvidék, Sedmohradsko, Báčka – z dvadsaťdvaročného väzenia si priniesli so sebou odlišné pohľady na život, pričom aj vnímanie života v kmeňovej krajine je úplne iné, ako na týchto štyroch oslobodených územiach. Človeku, ktorý sa sem vracia v súčasnosti, maďarská spoločnosť, maďarská duša sa javí ako rozbité zrkadlo. Pre nás je mimoriadne dôležité, je to naša prvoradá povinnosť, aby sme cez mládež vytvorili jednotnú dušu národa, jednotné národné povedomie a jednotné vnímanie národa. [...] Podstatné je, že strážca kultúry národa musí držať prst na tepne národnej kultúry, a musí sa starať najmä o výchovu maďarskej duše.“⁵⁵

Vláda Ferenca Szálasiho nahradila nefunkčný parlament Národným zväzom zákonodarcov. Hokky sa zúčastnil jeho januárového a februárového zasadnutia v roku 1945 v Soproni.⁵⁶ Podľa rodinnej tradície sa Hokky vždy nazdával, že on prisahal vernosť Maďarskej svätej korune, a preto slúžil maďarskej veci, kým videl akúkoľvek možnosť. Pre neho vlastenectvo znamenalo službu Podkarpatsku a jeho ľudu. Takto rozmýšľal aj v emigrácii.

53 Dokumenty rodiny. Susan M. Papp, Kanada.

54 NECZE, Gábor. Kárpátalja az állambiztonsági jelentések tükrében. In FEDINEC, Csilla (szerk.). *Kárpátalja 1938 – 1941. Magyar és ukrán történeti közélet.* (Regio Könyvek.) Budapest : Teleki László Alapítvány, 2004, s. 143.

55 304. schôdza Poslaneckej snemovne národného zhromaždenia 11. novembra 1942. *Képviseleti napló*, 1939, XV. kötet, s. 208.

56 Pozri aj: Törvényhozók Nemzeti Szövetsége Sopronban tartott üléseinek jegyzőkönyve, 1944. I. kötet. http://www3.arcanum.hu/onap/a101223.htm?v=pdf&a=pdfdata&id=KN-1944_1_TNSZ&pg=0&l=hun (28-01-2015).

V emigrácii

Postup sovietskych vojsk ho donútil ujsť do zahraničia. Usadil sa v Spojených štátoch amerických, v Clevelande (štát Ohio).⁵⁷ Žil tam až do svojej smrti. Pravidelne publikoval v rôznych novinách.⁵⁸

V Spojených štátoch bol politickým reprezentantom „oficiálnych maďarských emigrantov“,⁵⁹ tzv. *Magyar Nemzeti Bizottmány* (Maďarský národný výbor, MNV) so sídlom v New Yorku, na čele s „bývalým predsedom parlamentu, ktorý sa nevzdal funkcie (a ako taký, zostal dočasnou hlavou štátu)“ Bélom Vargom.⁶⁰ Členmi výboru boli najmä parlamentní poslanci zvolení v rokoch 1939 a 1945 a iní politici, ktorí boli nútení emigrovať v roku 1947. Uskutočnilo sa niekoľko pokusov o integráciu emigrantov z radov menšinových Maďarov, ale neboli úspešné.⁶¹ Menšinoví Maďari si založili samostatné organizácie, pretože sa domnievali, že ak výbor neotvára otázku revízie, tak v skutočnosti sa vzdáva odtrhnutých území aj tam žijúcich Maďarov. V roku 1951 napr. v Mníchove vznikol Národný výbor Maďarov z Československa, ktorému predsedal Béla Szilassy, v roku 1952 bol založený v Clevelande (štát Ohio) Americký sedmohradský zväz pod vedením Bélu Telekiho, resp. Zväz podkarpatských Maďarov na čele s Károlyom Hokkym. „Verejnoprávnym základom Hokkyho organizácie bolo plnenie uznesenia snemu zvolaného Maďarmi v roku 1919⁶² v záuj-

57 O Maďaroch v Clevelande pozri PAPP, Susan M. *Hungarian Americans and Their Communities of Cleveland* (with an Introduction by Joe Esterhas). <http://clevelandmemory.org/hungarians/index.htm> (28-01-2015); Tamže: *Hungarians – The Encyclopedia of Cleveland History*. <http://ech.cwru.edu/ech-cgi/article.pl?id=H7> (28-01-2015) atď. Hokkyho meno sa spomína v súvislosti s rozširovaním legendy o tom, že Sovietsi zrovnali so zemou podkarpatskú obec Nagydobrony (Velyka Dobron), keď už bolo po vojne, v čase mieru (tzv. útok fosforovými bombami). BALLA, D. Károly. Nagydobrony, a 20. századi Karthágó. http://bdk.blog.hu/2006/12/23/nagydobrony_legendaja (28-01-2015); BALLA, Gyula. Nagydobrony – egy falu, amely a térképen is megtalálható. *Magyarsághoz*, 1988, s. 299-313.; SKULTÉTY, Csaba. Nagydobrony – Egy legenda kérdőjelekkel. *Magyar Szemle*, 2002, október. http://www.magyarszemle.hu/cikk/20020901_nagydobrony (28-01-2015).

58 Jeho zozbierané články: HOKKY, Karoly. *Papers (1954 – 1970)*. Collection ID: IHRC902. Immigration History Research Center, College of Liberal Arts, University of Minnesota.

59 CSICSERY-RÓNAY, István. Emigrációban. *Rubiconline*, 2008, 1. szám. <http://www.rubicon.hu/magyar/oldal/emigracioban/> (28-01-2015). O vzniku maďarskej politickej emigrácie po druhej svetovej vojne: BARÁTH, Magdolna. Támogatni vagy bomlasztani? Adalékok a magyar hivatalos szervek emigrációs politikájának változásához. *Betekintő*, 2011, 3. szám. http://www.betekinto.hu/2011_3_barath (28-01-2015); PUSKÁS, Julianna. Elvándorlások Magyarországról 1945 óta és a magyar diaszpóra néhány jellegzetessége az 1970-es években. In *Tanulmányok a magyar népi demokrácia negyven évéről*. Kossuth Könyvek, 1985, s. 236-259; PAPP, Z. Attila. A nyugati magyar diaszpóra és szervezeti élete néhány demográfiai, társadalmi jellemzője. *Kisebbségkutatás*, 19. évf. 2010, 4. szám, s. 621-638.

60 CSICSERY-RÓNAY, István. Emigrációban. *Rubiconline*, 2008, 1. szám. <http://www.rubicon.hu/magyar/oldal/emigracioban/> (28-01-2015).

61 HERMANN, Gabriella. Az Amerikai Erdélyi Szövetség története, 1952–1977. *Magyar Kisebbség*, XVI. évf., 2011, 3 – 4. (61 – 62.) szám, s. 7-111, najmä s. 9-11.

62 Podľa všetkého ide o prvý rusínsky parlament. „Na základe nariadenia ministerského predsedu Dénesa Berinkeho a rusínskeho ministra Oreszta Szabóa sa 4. marca 1919

me oslobodenia Podkarpatska a jeho národov.“ Organizácie Szilassyho a Hokkyho „sa snažili upriamiť pozornosť medzinárodného spoločenstva na osud československých a podkarpatských Maďarov prostredníctvom memoránd adresovaných Organizácii spojených národov a západným vládam“.⁶³

Prijatie Hokkyho do MNV navrhol Jenő Gulyás Padányi,⁶⁴ on však požadoval, „aby MNV sa uzniesol na tom, že reprezentuje celé maďarstvo, bez ohľadu na trianonské, resp. parížske hranice“. Nakoľko MNV tejto požiadavke nevyhovel, Hokky najprv odmietol vstup.⁶⁵ V roku 1950 sa však jeho meno už nachádza na zozname členov.⁶⁶ K založeniu podkarpatského zväzu ho vyzýval Szilassy. Pri tvorbe programu mu pomáhal Pál Balla,⁶⁷ ktorý bol síce členom MNV, ale názorovo sa už s výborom rozišiel. Hokky viedol bohatú korešpondenciu, aby nadviazal styky s krajinami

---

konali na území Ruskej krajiny provinčné voľby. Provinčný snem sa prvýkrát zišiel 12. marca 1919 v Mukačeve. Žiadal, aby do 8 dní boli presne vytýčené hranice autonómnej oblasti, a aby moc bola odovzdaná predstaviteľom provincie. Dňa 8. apríla 1919 za osobnej účasti O. Szabóa v Mukačeve bol vytvorený najvyšší orgán snemu: vládna rada Ruskej krajiny. Tretie (a posledné) zasadnutie rady sa uskutočnilo 17. apríla 1919, ktoré bolo rozohnané ozbrojenými občanmi na príkaz mukačevského mestského direktória. To bol prvý rusínsky parlament.“ FEDINEC, Csilla. *A kárpátaljai magyarság történeti kronológiája 1918 – 1944.* (Nostra tempora, 7.) Galánta – Dunaszerdahely, Fórum Intézet – Lilium Aurum, 2002, s. 50.

63 BORBÁNDI, Gyula. *A magyar emigráció életrajza, 1945 – 1985.* Hága, Hollandia: Mikes International, 2006, s. 116. (Pôvodné vydanie: Bern, Európai Protestáns Magyar Szabadegyletem, 1985.)

64 Jenő Gulyás Padányi sa narodil v r. 1900 v obci Técső. V r. 1923 získal diplom z architektúry na Technickej univerzite v Budapešti. Popri svojom hlavnom povolání sa od 30. rokov stále viac venoval politike. V r. 1939 – 1941 bol aj poslancom parlamentu. Bol poradcom Gyulu Gömbösa, potom Bélu Imrédyho. V r. 1944 sa pridal ku krajnej pravici, preto musel emigrovať. Žil v Spojených štátoch amerických, kde pôsobil ako architekt až do svojej smrti v r. 1982. Publikoval aj významné odborné state. *Magyar nagylexikon. XIV. (Nyl–Pom).* Főszerk. Bárány Lászlóné. Budapest, Magyar Nagylexikon Kiadó, 2002, s. 403; Merényi György: Az ismeretlen Padányi Gulyás Jenő. 2012. <http://hg.hu/cikkek/varos/14136-az-ismeretlen-padanyi-gulyas-jeno> (28-01-2015).

65 HOMONNAY, Elemér. Adalékok Hokky Károly emigráció működéséhez. *Virrasztó*, 1971. június, s. 13.

66 BORBÁNDI, G. *A magyar emigráció életrajza, 1945 – 1985.* Hága, Hollandia: Mikes International, 2006, s. 61.

67 Pál Balla (? 1894 – Victory Mills, USA, 1969) v 30. rokoch pracoval na ministerstve zahraničných vecí, potom ako referent II. odboru predsedníctva vlády pre južných Slovanov, neskôr do r. 1944 viedol oddelenie II/b pre národnú starostlivosť o Maďarov žijúcich v zahraničí. Po vojne žil v Kanade a v USA. Je jedným zo zakladajúcich členov Oslobozovacej rady južného Maďarska (Délmagyarország Felszabadító Tanácsa) so sídlom v Clevelande. Seres Attila: Márton Áron és a kisebbségi reciprocitás kérdése a magyar-román kapcsolatokban. *Magyar diplomáciai iratok 1940 – 1943. Limes*, 2011, 2. szám, s. 76-95, najmä s. 93-94; A. Sajti Enikő: *Impériumváltások, revízió és kisebbség.* Budapest, Napvilág Kiadó, 2004, s. 153-317. K jednotlivým životopisom pozri ďalej: Petőfiho literárne múzeum. <http://www.pim.hu/> (28-01-2015); Ancestry.com (online resource for family history) <http://www.ancestry.com/> (28-01-2015).

žijúcimi roztrúsene po celom svete.⁶⁸ Spolupredsedom zväzu sa v roku 1954 stal Elemér Mészöly,⁶⁹ podpredsedami János Csorba a Sándor Szijgyártó, ústredným tajomníkom Endre Román. V júni toho istého roku zavítal do Clevelandu bývalý premiér Miklós Kállay, a sľúbil Hokkymu, že MNV bude podporovať vydanie jeho prác o Podkarpatsku. Vtedy sa Hokky pustil do písania histórie Podkarpatska. V roku 1955 Hokky vystúpil z MNV, „v podstate zanikol“ aj Zväz podkarpatských Maďarov. Podľa pamäti Eleméra Homonnayho⁷⁰ „zostal osamotený, a museli prejsť mnohé roky, kým sa Károly Hokky mohol vrátiť tam, kde v duchu vždy patril: do tábora národnej emigrácie“.⁷¹

Maďarský oslobodzovací výbor (Magyar Felszabadító Bizottság, MOV)⁷² roky obchádzal Hokkyho, miesto neho do výboru ako reprezentanta Podkarpatska pozývali Oslobodzovacie hnutie podkarpatských Rusínov (Kárpátaljai Ruszinok Szabadtságmozgalma) vedené Mihályom Pazuhanics-Páncélosom.⁷³ Pozvanie dostal až v roku 1965, keď už bol vážne chorý. MOV predtým aj potom sa snažil o to, aby sa maďarskí a rusínski emigranti z Podkarpatska združili v spoločnej organizácii,

68 HOMONNAY, Elemér. Adalékok Hokky Károly emigráció működéséhez. *Virrasztó*, 1971. Június, 13-14. o.

69 Elemér Mészöly (Sihof, 1898 – Philadelphia, 1980) v r. 1917 ukončil štúdium na vojenskej akadémii Ludovika, dôstojník delostrelectva, generálmajor, vedúca osobnosť Spoločnosti maďarských bojových druhov (Magyar Harcosok Bajtársi Községe). Pozri tiež: Magyar fegyveres erők. <http://www.hungarianarmedforces.com/kozlony/1944/3/87.JPG> (2015-01-28); Halottaink. *Bajtársi Levél. A M. Kir. Csendőr Bajtársi Község Központi Tájékoztatója*. 1980, 2. szám, s. 161.

70 Elemér Homonnay (Isaszeg, 1910 – Cleveland, 1986) profesor na gymnáziu, inžinier, historik. Jeho diela: Homonnay Elemér: *Atrocities, Committed, by Tito's Communist partisans in Occupied Southern Hungary*. Cleveland, Council for Liberation of Southern Hungary, 1957; *Elszakított magyarság*. [Homonnay Elemér, Szilassy Béla, Zathureczky Gyula tanulmányával.] Buenos Aires, 1957; <http://www.clevelandmemory.org/hungarian/manuscripts.html#d> (28-01-2015) L. még: A Csehszlovákiai Magyarok Nemzeti Bizottmányának (Cleveland) kronológiája. <http://www.watson.sk/> (28-01-2015).

71 HOMONNAY, Elemér. Adalékok Hokky Károly emigráció működéséhez. *Virrasztó*, 1971. június, s. 16.

72 Výbor bol založený v r. 1955 v New Yorku ako organizácia zastrešujúca viaceré združenia na obranu záujmov Maďarov v americkej emigrácii. Za predsedu bol zvolený Béla Szilassy, predseda Národného výboru Maďarov z Československa.

73 Mihály Pazuhanics-Páncélos (Mukačevo, 1912 – North Olmsted, USA, 1987). Vo svojom diele Rusínske pamäti napísal: „Poučení z diania v r. 1918 – 1939 a zo smutných udalostí po r. 1944 ani v najmenšom nedôverujeme českej, ukrajinskej a ruskej politike a politikom. Je nám jasné, že Podkarpatsko – najmä ak berieme do úvahy len oblasti s väčšinovým rusínskym obyvateľstvom – nie je schopné samostatnej existencie, preto sa chceme vrátiť k maďarskému štátu, do prirodzenej jednoty Dunajskej kotliny.“ Cituje: Nemes Váradi Imre: *Mérlegen. A magyarországi nemzetiségek rövid története*. Garfield, N. J., Turán Printing, 1969, s. 367-368.

ale Pazuhanics-Pánczélós bol taktiež chorý, kým Gyula Marina⁷⁴ a István Petrick,⁷⁵ ktorých tiež požiadali o spoluprácu, nereagovali na výzvu pozitívne.

Sú známe dve Hokkyho práce, písané s ambíciou vytvoriť vedecké dielo. Prvá je kolektívna práca o Maďaroch v Československu.⁷⁶ Okrem toho pripravil „niekoľko sto stranový“ rukopis s názvom „Podkarpatsko – hrot kopije ukazujúci na Západ“, ktorý nikdy nebol vydaný.⁷⁷ Skrátaná verzia diela („iba malá časť rukopisu“) vyšla v angličtine v roku 1966 v knižnej edícii založenej Albertom Wassom.⁷⁸ Anglický preklad knihy (*Ruthenia – Spearhead Toward the West*) je dosť nekvalitný, ale aj tak sa

74 Gyula Marina (Lonka, Marmaroš, 1901 – Perrypolis, USA, 1983), gréckokatolícky kňaz, ministerský radca. Od r. 1945 žil v Rakúsku, potom v Taliansku, od r. 1949 v USA. Pôsobil ako kňaz v Clevelande a v Perrypolise. Učil na State University of New York at Buffalo, na Teologickej akadémii v Lisle a napokon na Byzantine Rite College v Pittsburghu. Do r. 1960 bol predsedom východného odboru Maďarského zväzu v Amerike, od r. 1975 čestným predsedom Oslobodzovacieho výboru Podkarpatska. Petőfiho literárne múzeum, spisovatelia v emigrácii a ich diela. <http://opac.pim.hu/> (2015-01-28) Marina Gyula: *Ruténsors. Kárpátalja végzete*. Toronto, Patria Publishing Co. Ltd., 1977. (Első kiadás.)

75 István Petrick ([Užhorod?] 1894 – Lorain, USA, 1964), gréckokatolícky kňaz.

76 WAGNER, Francis S. – HOLOTA K., John – HOKKY, Charles J. – REVAY, Stephen – BROGYANYI, Coleman. *Hungarians in Czechoslovakia*. New York, Research Institute for Minority Studies on Hungarians Attached to Czechoslovakia and Carpatho-Ruthenia, 1959. 166 p. O inej činnosti predmetného Výskumného ústavu Maďarov pripojených k Československu a k Podkarpatskej Rusi nemáme vedomosť.

77 HOMONNAY. Elemér. Adalékok Hokky Károly emigráció sműködéséhez. *Virrasztó*, 1971. június. 15. o. Podľa vnučky Hokkyho, Zsuzsanny Ayklerné Papp, pôvodný rukopis v maďarskom jazyku sa stratil.

78 Hokky, Charles J., Senator, Former Member of the Czechoslovakian Parliament: *Ruthenia – Spearhead Toward the West*. (Problems behind the Iron Curtain Series, 2.) Translated by Alexander Gallus. Danubian Research and Information Center, Gainesville, Florida, 1966. 78 p. Úplný text knihy je dostupný na <http://www.hungarianhistory.com/lib/ruth/ruth00.htm> (28-01-2015). „[Wass] Založil vydavateľstvo, zaoberal sa distribúciou kníh, aby napravil „image“ svojej krajiny – presnejšie, aby šíril správny obraz o krajine. Podľa sedmohradského vzoru vznikol *Amerikai Szépművés Czéh* (Americký cech pre krásne umenia). [...] Prvou publikáciou bola práca Gyulu Zathureckého *Transylvania, Citadel of the West* (Sedmohradsko, ochranná bašta Západu), v ktorej autor stručne a s ľahkosťou oboznamuje svet „s potvrditeľnou, na faktoch založenou históriou, geografiou a kultúrou“ Sedmohradska. [...] Aj keď počet predplatiteľov sa počas rokov nedostal nad 700, knihy naďalej vydávali. Z práce Károlya Hokkyho *Ruthenia* 300 exemplárov rozдали členom Kongresu. Kniha Antala Szemáka, *Living History of Hungary* (Súčasná história Maďarska) sa dokonca dožila dvoch vydaní. Štúdia Alberta Wassa *Our Hungarian Heritage* (Naše maďarské dedičstvo) vyšla v troch vydaniach a *Transylvania and the Hungarian-Romanian Problem* (Sedmohradsko a maďarsko-rumunský problém) získalo pochvalu kongresu. – Ale ich predstava šíriť „maďarskú pravdu“ v anglickom jazyku, prostredníctvom Maďarov žijúcich v Amerike, stroskotala. Maďari nepochopili cieľ iniciatívy, že totiž oni by mali tieto knihy odovzdávať susedom, známym, že oni ich majú zobrať do škôl, do knižníc, ak chcú, aby Američania spoznali pravdu. Americkí Maďari nechceli anglické knihy o biede svojej vlasti. – Nech ich kupujú Američania – argumentovali, a pre nich sa nech píšu zábavné knihy v maďarčine.“ BALÁZS, Ildikó. *Magyar sajtókarrier. Válogatott publicisztika* 2. Budapest, 2013. (Magánkiadás.) 138. o. <http://mek.oszk.hu/11400/11450/> (28-01-2015).

z neho dá zistiť, že autor popisuje situáciu Podkarpatska v česko-slovenskej ére tak, že sa zameriava na maďarské národné krivdy.⁷⁹

Hokky spolupracoval s Albertom Wassom už vo Vydavateľstve Kossuth, ktoré bolo založené v roku 1952 v Clevelande z iniciatívy Bélu Szásza. Predsedami vydavateľstva, ktoré fungovalo do roku 1966, boli József Nyírő⁸⁰ a Albert Wass, neskôr Tibor Flórián. Podľa Gyulu Borbándiho konateľom bol celý čas Béla Szász.⁸¹ V prílohe k júlovému – septembrovému číslu časopisu *Hírünk a világban* z roku 1957 sa ale môžeme dočítať, že výkonným podpredsedom vydavateľstva je Hokky.⁸²

Hokky zomrel 16. januára 1971. V spomienkovom článku Homonnay o ňom napísal, že „jeho smrťou sa definitívne ukončila aj služba veci Podkarpatska v emigrácii“.⁸³

79 Úryvok z poslednej, zhrňujúcej kapitoly knihy: „Today, it would be ridiculous even to propose a plebiscite for a solution of the Ruthenian problem. The proper time for this would have been after World War I, when the right to self-determination was, at least in theory, the leading principle of re-organization. Since then, however, Ruthenia has gone through the most tragic period of her long history. Forty-five years of harassment, abuses and terror have taken a heavy toll on the social and ethnical structure of the population. The number of the Hungarians was first reduced by the Czechs, then by the killings, imprisonments and deportations carried out by the Soviet Union. Ruthenians suffered in the same way. Those who were lucky immigrated to the United States, Canada and many other countries, all over the globe. The less fortunate were forced to surrender their national pride and culture, and become obedient slaves of Soviet Imperialism. – A Westerner can hardly grasp the immense psychological pressure to which the population of Ruthenia was subjected.“<http://www.hungarianhistory.com/lib/ruth/ruth12.htm> (28-01-2015).

80 Nyírőho poznal z maďarského parlamentu.

81 BORBÁNDI, Gyula. *Nyugati magyar irodalmi lexikon és bibliográfia*. Budapest : HITEL, 1992, s. 202.

82 Magyar könyvkiadók száműzetésben. *Bibliográfia*. A *Hírünk a világban* (VII. évf. 7 – 9. szám, 1957. július – szeptember) melléklete. I. évf., 1. szám, 1957 ősz., s. 2.

83 HOMONNAY, Elemér. Adalékok Hokky Károly emigráció működéséhez. *Virrasztó*, 1971. június, s. 17.

O AUTOROCH

BODNÁROVÁ, Miloslava, doc., PhDr., PhD. (miloslava.bodnarova@unipo.sk)

Vysokoškolský pedagóg, Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, Katedra archívnictva a pomocných vied historických

DERFIŇÁK, Patrik, PaedDr., PhD. (patrik.derfinak@unipo.sk)

Vysokoškolský pedagóg, Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, Katedra novovekých a najnovších všeobecných dejín

DOHNANEC, Tibor, Mgr., PhD. (tibor.dohnanec@unipo.sk)

Vysokoškolský pedagóg, Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, Katedra najstarších, stredovekých a ranonovovekých dejín

DOMENOVÁ, Marcela, Mgr., PhD. (marcela.domenova@unipo.sk)

Vysokoškolský pedagóg, Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, Katedra archívnictva a pomocných vied historických

DUCHOŇ, Marek, PhDr. (marek.duchon@stm-ke.sk)

Poverený riadením Múzea NKP Solivar

FEDINEC, Csilla, PhD. (fedinec.csilla@tk.mta.hu)

Ústav pre výskum menšín Spoločenskovedného výskumného centra Maďarskej akadémie vied

FRANKOVÁ, Libuša, doc., PhDr., CSc. (libusa.frankova@unipo.sk)

Vysokoškolský pedagóg, Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, Katedra novovekých a najnovších slovenských dejín

HAJDUK, Martin, Mgr. (hajduk.po@gmail.com)

Interný doktorand, Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, Katedra novovekých a najnovších slovenských dejín

HARBULOVÁ, Ľubica, doc., PhDr., CSc. (lubica.harbulova@unipo.sk)

Vysokoškolský pedagóg, Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, Katedra novovekých a najnovších všeobecných dejín, riaditeľka Inštitútu histórie

HEDMEG, Lukáš, Mgr. (Lukas.Hedmeg@smail.unipo.sk)

Interný doktorand, Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, Katedra novovekých a najnovších slovenských dejín

HOPTOVÁ, Luciána, Mgr. et Mgr., PhD. (luciana.hoptova@gmail.com)

Vysokoškolský pedagóg, Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, Katedra novovekých a najnovších všeobecných dejín

HUBENÝ, David, Mgr. (david.hubeny@nacr.cz)

Pracovník Národného archívu Českej republiky, Oddelenie fondov samosprávy a štátnej správy z rokov 1918 – 1945

JURČIŠINOVÁ, Nadežda, doc., PhDr., PhD. (nadezda.jurcisinova@unipo.sk)

Vysokoškolský pedagóg, Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, Katedra novovekých a najnovších slovenských dejín